

Yond Boeke en Patty Krone

Visualisatie in Paolo Cognetti's *Het geluk van de wolf*

Yond Boeke (1956) studeerde Italiaanse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Na haar afstuderen in 1983 was ze tot 1992 verbonden als docent aan de UvA, en van 1997 tot 2006 als docent Italiaans aan de Hogeschool van Amsterdam.

Patty Krone (1947) studeerde Italiaanse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam (met een eerstegraads onderwijsbevoegdheid). Na het afronden van de studie was ze docent bij onder andere het Istituto Dante Alighieri. Van 1999 tot 2006 was ze docent (en enige jaren studieleider) aan het Instituut voor Tolken en Vertalen (ITV) te Utrecht, en verzorgde daarna enkele jaren externe minors literair vertalen voor ITV.

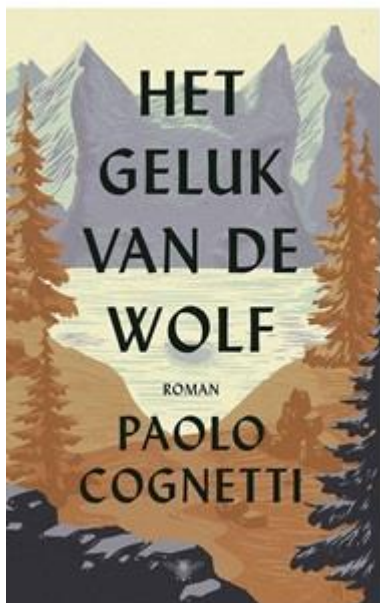
*Sinds 1984 vormen zij een vertaalduo. Ze leggen zich toe op het vertalen van Italiaanse literatuur van auteurs als Umberto Eco, Pietro Aretino, Italo Calvino, Giovanni Verga, Vitaliano Brancati en Andrea Bajani. Voor hun vertaling van de klassieker *I Promessi Sposi* (De Verloofden) van Alessandro Manzoni ontvingen zij de Premio Internazionale 'Diego Valeri'. Meer recent vertaalden zij de romans van Paolo Cognetti, waaronder het zeer succesvolle en inmiddels verfilmde *De acht bergen*.*

*Hun laatste wapenfeit is de in de pers lovend ontvangen vertaling van een bloemlezing uit de verhalen van Luigi Pirandello, verschenen onder de titel *Geluksvogels*.*

*'Visualisatie in Paolo Cognetti's *Het geluk van de wolf*' was hun bijdrage aan de Vertalersgeluktournee 2022 en verscheen eerder op de website van het Nederlands Letterenfonds.*

*Paolo Cognetti (1978) is een Italiaanse schrijver en filmmaker. Hij brak definitief door met *De acht bergen*, dat werd bekroond met de prestigieuze Premio Strega, de Premio Strega Giovani en de Prix Médicis en waarvan de rechten werden verkocht aan veertig landen. Hij woont afwisselend in Milaan en in de bergen.*

Visualisatie in Paolo Cognetti's *Het geluk van de wolf*

De bestsellerauteur klopt vaak aan op een ongelegen moment. Waarom? Omdat hij altijd haast heeft, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de dode auteur, die er niet om maalt of de vertaling van zijn meesterwerk een maandje eerder of later verschijnt. Of liever gezegd, het is niet zozeer de bestsellerauteur die haast heeft, als wel de uitgever, die droomt van hoge oplagen wereldwijd, één verschijningsdatum in zoveel mogelijk landen, en dat alles liefst zo snel mogelijk. Zo ging het bij de door ons vertaalde boeken van Umberto Eco, en zo gaat het bij de boeken van Paolo Cognetti, die door het succes van zijn tevens door ons vertaalde roman *De acht bergen* eenieders argusogen op zich gericht weet. En dus kregen we medio maart 2021, terwijl we geheel opgeslorpt waren door het vertalen van de verhalen van

Luigi Pirandello, een telefoontje dat 'de nieuwe Cognetti' er was. Nog niet in druk, maar wel in pdf-vorm. Het was de bedoeling van de Italiaanse uitgever dat de roman, die *Het geluk van de wolf* zou gaan heten, in het najaar van 2021 zou verschijnen, op hetzelfde moment in Italië én in de vele landen waaraan de vertaalrechten waren verkocht. Kortom, we moesten meteen aan de slag. En Pirandello (een dode auteur immers) moest even wachten.

Gelukkig bleek bij lezing van Cognetti's nieuwe roman dat hij hierin geen al te nieuwe, doch slechts ándere paden betrad, en in een ons al bekend landschap: de Valle d'Aosta, waar de auteur, zoals zijn trouwe lezers inmiddels weten, zelf een huis heeft, gelegen in een klein dorpje in de bergen dat in zijn romans figureert onder de naam Fontana Fredda. Dat maakte het vertalen voor ons een stuk eenvoudiger, omdat we het meeste voorwerk al hadden verricht voor *De acht bergen*.

Dat voorwerk bestond met name uit research over de omgeving waar het verhaal zich afspeelt en de terminologie van de bergen en de bergsport. Woorden waren hier op zich niet echt het probleem: de vertaling daarvan is altijd wel te vinden. Er zijn legio sites van bergbeklimmers waarop wordt uitgelegd wat natuurverschijnselen als 'couloirs' of 'seracs' zijn, maar als je die nooit in het echt hebt gezien, heb je totaal geen besef van hun proporties en wordt het een stuk moeilijker ze goed te visualiseren. Hoe groot, hoog of lang zijn ze? Of hoe diep? Kennis die van groot belang is om het ijzige gletsjerlandschap en de eventuele gevaren die er op de loer liggen goed weer te kunnen geven. Op veel sites zijn gelukkig niet alleen specifieke 'bergwoorden' te vinden, maar er staan vaak ook filmpjes op, met uitleg, dus toen we aan *Het geluk van de wolf* begonnen hadden we die hordes al genomen.

Het vertalen van Cognetti's jongste roman werd daarnaast enigszins vergemakkelijkt doordat veel plekken die erin beschreven worden daadwerkelijk bestaan: op Google Maps en YouTube konden we de omgeving en het gaan en staan

van Fausto en Silvia, de hoofdpersonen, vaak tamelijk nauwkeurig bestuderen. En als we ons na eindeloze speurtochten op internet nog steeds geen duidelijke voorstelling konden vormen van zaken die Cognetti beschrijft, van de verhoudingen en de afmetingen, dan konden we altijd nog bij hemzelf te rade gaan: hoe de in een rij opgestelde lawinehekken met vreemde driehoekige punten er bijvoorbeeld uitzagen, werd duidelijk toen hij ons een foto ervan opstuurde.

Maar natuurlijk deden er zich ook weer nieuwe vertaalproblemen voor, en die betroffen voornamelijk realia, oftewel cultuurbepaalde termen en uitdrukkingen: zo heet het restaurant in Fontana Fredda ‘Il pranzo di Babette’, een verwijzing naar het verhaal *Babette’s Feast* van de Deense schrijfster Karen Blixen dat vooral bekend is geworden door de verfilming uit 1987, die in Italië wordt aangeduid met de Italiaanse titel, maar in

Nederland met de Engelse of de Deense. Een restaurant met een Engelse (of Deense) naam in de Valle d’Aosta was in onze ogen nogal onzinnig, en de letterlijke vertaling, ‘Babettes feestmaal’ leek ons ook ongelukkig. Uiteindelijk zijn we uitgekomen bij ‘De tafel van Babette’, en hebben we de verwijzing naar Blixen die ook in het Italiaanse origineel staat op een andere plek in de tekst iets meer geëxpliciteerd.

Veel hoofdbrekens bezorgde ons de *gatto di neve*, letterlijk vertaald ‘sneeuwkat’, de machine waarmee de piste na een dag skiën ’s nachts wordt bewerkt om de sneeuw weer egaal te verdelen. In het Engels wordt die *snowcat* genoemd, maar de talloze Nederlandse skiërs die we hiernaar vroegen, zeiden allemaal dat zij eigenlijk alleen de term *pistenbully* kenden. Dat woord hadden we kunnen gebruiken, ware het niet dat de titel van hoofdstuk 9 luidt: ‘Un gatto e due galli’, oftewel ‘Een kat en twee hanen’, waarbij de kat verwijst naar de sneeuwmachine. Een verwijzing die verloren gaat als je voor *pistenbully* kiest. Na overleg met Cognetti, die zich hevig verzette tegen het woord *pistenbully* (iets wat we goed konden navoelen, omdat het ook nog eens een merknaam is), besloten we dan maar gewoon het Nederlandse woord *sneeuwkat* te introduceren, en hebben daar de eerste keer ‘zogenaamde’ aan toegevoegd om duidelijk te maken dat het een daar ter plekke gangbare benaming betreft: ‘de bestuurders van de zogenaamde sneeuwkat’ (p.9). Vooralsnog lijkt geen enkele Nederlandse lezer erover gevallen te zijn.

En dan was er de vertaling van een opsomming van huizen, dorpen, mensen, bergstromen en weiden die allemaal een (bij)naam hebben, waarvan sommige in dialect: *la Borna Freida, il Prato delle Lose, le Barmasse, l’Uomo Storto, il Ru del Pane Perduto, Buon Tempo al bar dei Trois Villages...* Wat te doen, vertalen of het origineel laten staan? En hier bleek maar weer eens hoe handig het is om te werken aan een tekst van een levende auteur: Cognetti was uitgesproken in zijn wens dat alles zou worden vertaald (‘een Nederlandse lezer zou er anders niks van begrijpen’) en stuurde ons per ommegaande een uitgebreide beschrijving van al die plekken, zodat we handvatten hadden om er een adequate vertaling van te geven. En zo werden die

enigmatisch klinkende namen ineens tastbaar en begrijpelijk: het Koude Gat, de Wei van de Leistenen, de Overhangende Rotsen, de Kromme Man, het Droge Kanaal, de Flierefluiter in het café van Trois Villages... (p. 89)

Met Cognetti's doeltreffende, compacte en soms ook dromerige stijl ten slotte waren we al bekend. Het verging ons in feite precies hetzelfde als de stadse jonge vrouw Silvia, die in de winter als serveerster aan de slag gaat in het restaurant in Fontana Fredda waar Fausto als kok werkt: aanvankelijk is ze nog wat onwennig, maar al snel maakt ze zich het leven in de bergen eigen, zoals ook wij snel het vertrouwde vertaalgevoel herkregen. Het vertalen van *Het geluk van de wolf* was als het aantrekken van een oude skihandschoen: eerst voelt hij een beetje stijf aan, maar al snel zit hij weer als gegoten.